

Obsah

4.	Rusko v letech druhé světové války a přípravy na třetí světovou válku (1939-1953)	1
4.1.	Od září 1939 do června 1941	3
4.1.1.	Rozložení sil ve světě v roce 1939: agresori a jejich oběti. S Angličany a Francouzi, nebo s nacisty? Pakt „Molotov - Ribbentrop“	3
4.1.2.	Dobytí a rozdělení Polska. Katyň	12
4.1.3.	Obsazení pobaltských států, Besarábie a severní Bukoviny	18
4.1.4.	„Zimní válka“ od 30. listopadu 1939 do 13. března 1940	22
4.1.5.	Mezinárodní situace a příprava SSSR na válku s Německem, podzim 1939 až léto 1940	27
4.1.6.	Ruská společnost za hranicemi SSSR a začátek světové války	30
4.1.7.	Změny Stalinových plánů v souvislosti s Hitlerovým blitzkriegem ve Francii. Stalinův pokus o rozdělení Balkánu a Blízkého východu.	31
4.1.8.	Stalinovy plány a operace Barbarossa, prosinec 1940 - červen 1941	33
4.2.	Sovětsko-nacistická válka v letech 1941-1945 a Rusko	39
4.2.1.	Napadení SSSR Německem 22. června 1941	41
4.2.2.	Ruská společnost a sovětsko-nacistická válka v SSSR. Odmítnutí evakuace obyvatelstva	44
4.2.3.	Sovětsko-nacistická válka a ruská emigrace	47
4.2.4.	Válečné události od června do listopadu 1941	51
4.2.5.	Moskevská bitva v letech 1941-1942	58
4.2.6.	Leningradská tragédie v letech 1941-1942	60
4.2.7.	Evakuace průmyslu na východ. Vytvoření nové industriální základny na východě SSSR. Týl	63
4.2.8.	Nová zahraničněpolitická orientace SSSR. Připojení k Atlantické chartě. Situace na frontách druhé světové války v polovině roku 1942. Problém „druhé fronty“	66
4.2.9.	Pomoc i podmínky nových spojenců. Lend and Lease Act	70
4.2.10.	Pobaltí v letech války	73
4.2.11.	Válečné operace v roce 1942. Neúspěchy SSSR	75
4.2.12.	Bitva u Stalingradu v letech 1942-1943 a obrat v průběhu války. Válečné události na začátku roku 1943	80
4.2.13.	Kurský oblouk v roce 1943	87
4.2.14.	Ruská společnost a německá správa na okupovaných územích	89
4.2.15.	Na západ od fronty. Uprchlíci a ostarbeitři. Tragédie holocaustu	94
4.2.16.	Tragédie zajetí. Stalin a konvence o válečných zajatcích	99
4.2.17.	Ruská církev a začátek války. Církevní emigrace a činnost církve v Rusku. Pskovská misie	103
4.2.18.	Německé protinacistické hnutí a ruská společnost	107
4.2.19.	Pokusy o vytvoření Ruské osvobozené armády (ROA)	109
4.2.20.	Naděje ruské společnosti v SSSR na poválečný svobodný život	112
4.2.21.	Nové vztahy bolševické moci s církví	114
4.2.22.	Nová změna stalinské ideologie - kurz na ruský nacionalismus	119
4.2.23.	Trestní systém komunistického režimu v letech války. Represe proti vojenskému a civilnímu obyvatelstvu, trestní prapory a uzávěrové oddíly. Zacházení s válečnými zajatci	120

4.2.24.	Represe proti národům Ruska. Násilné deportace a genocida	123
4.2.25.	Ruský protinacistický odboj v Evropě	130
4.2.26.	Plány na poválečné uspořádání. Setkání v Teheránu. Národy východní Evropy a plány Spojenců	133
4.2.27.	Válečné akce v roce 1944. Vyhánění nepřítelů za hranice SSSR	136
4.2.28.	Varšavské povstání a obsazení Polska. 1944-1945	140
4.2.29.	Stalinova politika ve vztahu k východní Evropě. „Národní demokracie“	142
4.2.30.	Balkánské země v letech 1941-1945. Rudá a bílá ilegality	143
4.2.31.	Jaltská konference	146
4.2.32.	Vytvoření ruské armády na straně Hitlera. Ideologie ROA. ROA a ruská emigrace. Pražský manifest KONR	148
4.2.33.	Obsazení Rakouska a Německa	150
4.2.34.	Sovětská armáda ve východní a střední Evropě v roce 1945	154
4.2.35.	Obsazení Československa. Pražské povstání v roce 1945. Konec Vlasovovy armády	159
4.2.36.	Kapitulace Německa a Postupimská konference	160
4.2.37.	Oběti Jalty	163
4.2.38.	Válka s Japonskem. Stalin, Mao a osud ruské emigrace na Dálném východě	170
4.2.39.	Výsledky a cena druhé světové války pro Rusko a stalinský režim. Nenahraditelné ztráty	172
4.3.	Rusko a Stalinova příprava na neuskutečněnou třetí světovou válku (1946-1953)	177
4.3.1.	Nesplněné naděje na liberalizaci bolševického režimu. Stalinova poválečná ideologie	177
4.3.2.	Zahraniční politika SSSR. Organizace spojených národů a celosvětové uznání Stalinova režimu. Prohloubení nesvárů se západními spojenci. Stalinova-Molotovova diplomacie	181
4.3.3.	Sovětská reakce na bombardování Hirošimy a Nagasaki jadernými zbraněmi. Počátek sovětského atomového projektu. Závody ve zbrojení	186
4.3.4.	Obnova národního hospodářství po dosažení vítězství. Poválečný hladomor	190
4.3.5.	Od „podsovětské“ k „sovětské“ společnosti	196
4.3.6.	Pokusy o uchvácení íránského Ázerbájdžánu, západní Arménie a černomořských úžin. Churchillův fultonský projev a Stalinova reakce. Začátek studené války	199
4.3.7.	Sovětizace východní a střední Evropy. Represe a reformy	205
4.3.8.	Sovětská politika v Asii	210
4.3.9.	Boj s Titovou Jugoslávií. Berlínská krize	212
4.3.10.	Odmítnutí Marshallova plánu. Definitivní rozštěpení Evropy. Podpora komunistické ofenzivy v Řecku a v Itálii	215
4.3.11.	„Ždanovština“	217
4.3.12.	Příprava sovětské společnosti na novou válku. Mobilizační hospodářství. RVHP	220
4.3.13.	Válka v Koreji	222
4.3.14.	Znevolněná církev v Rusku. Lvovský sněm a zákaz unie	226
4.3.15.	Stalinovy plány na novou „čistku“ komunistického aparátu. Leningradský případ. Existovalo Berijovo spiknutí?	229
4.3.16.	Stalinova národnostní politika po roce 1945. Vysídlení „etnických menšin“ z „pásma podél fronty“. Zvláštní osídlenci. Boj s kosmopolitismem. Případ lékařů	234

4.3.17.	Věda a kultura v SSSR v letech 1945–1953. Lysenko a „lysenkovština“ _____	238
4.3.18.	První a druhá emigrace. Stalinova politika vůči ruskému zahraničí. Rozštěpení emigrace a tragédie navrátilců. Odchod do obou Amerik _____	243
4.3.19.	Ruská věda a kultura v zahraničí v letech 1945–1953 _____	249
4.3.20.	Ruská církev mimo hranice komunistického tábora _____	254
4.3.21.	Antikomunistická hnutí v zahraničním Rusku _____	256
4.3.22.	Antikomunistická hnutí na území SSSR _____	263
4.3.23.	Postoj společnosti k Stalinově smrti. Březen 1953 _____	267
5.	Rusko v období degradace komunistického totalitarismu (1953–1991) _____	271
5.1.	Rusko v letech „mírové koexistence“ (1953–1985) _____	273
5.1.1.	Boj o Stalinův odkaz. Svržení Lavrentije Beriji _____	273
5.1.2.	Nepokoje ve východní Evropě, povstání ve východním Německu. Ruská společnost a východoevropské bouře _____	278
5.1.3.	„Studené jaro“ 1953. Vzpoury v lágrech _____	281
5.1.4.	Reforma orgánů státní bezpečnosti a založení KGB. Boj v komunistickém vedení SSSR a mocenský vzestup N. S. Chruščova _____	283
5.1.5.	Obrat strategie komunistického režimu od nevyhnutelné války k mírové koexistenci. Neutralita Rakouska. Varšavská smlouva. Smíření s Titem. Ženevská porada. Boj o vliv ve třetím světě _____	288
5.1.6.	Tání. Rehabilitace a zmírnění represivního režimu _____	292
5.1.7.	Boj s ruskou politickou emigrací _____	295
5.1.8.	XX. sjezd KSSS a Chruščovovo odhalení Stalina. Bolševická renesance: „Zpět k Leninovi!“ _____	298
5.1.9.	Polská a maďarská revoluce roku 1956 a ruská společnost _____	301
5.1.10.	Ukončení boje o moc v Kremlu a utužení Chruščovovy osobní moci _____	308
5.1.11.	Pootevření železné opony. Kontakty s okolním světem. Festival roku 1957 _____	310
5.1.12.	Humanizace sovětského zřízení, snahy o zvýšení životní úrovně obyvatelstva, zrušení vesnického otroctví a represivního pracovního zákonodárství _____	312
5.1.13.	Hospodářský rozvoj SSSR za Chruščovovy vlády. Sovnarchozy. Celina. „Dohnat a předejhnat Ameriku“. Zemědělský „voluntarismus“ a připisování. Program „komunistické výstavby“ _____	316
5.1.14.	Závody v raketovém a jaderném zbrojení a vstup do vesmíru _____	320
5.1.15.	Autonomizace východoevropských satelitů SSSR. Zahraniční politika v konfrontaci se Západem. Chruščovův pokus přimět Západ k „uvolnění“. Berlínská krize _____	329
5.1.16.	Konflikt ruského a čínského komunistického režimu. Rozkol v jednotném komunistickém táboře _____	333
5.1.17.	XXII. sjezd KSSS a nový Chruščovův útok na Stalina _____	337
5.1.18.	Druhé tání. Meze Chruščovovy liberalizace _____	338
5.1.19.	Ruská pravoslavná církev za Chruščova _____	341
5.1.20.	Křesťanský život mimo moskevský patriarchát _____	346
5.1.21.	Berlínská zeď. Kubánská revoluce a Karibská krize _____	347
5.1.22.	Sovětské národní hospodářství v letech 1960–1964. Vojenský a civilní sektor sovětské ekonomiky. Diskuse o reformách. Prohlubování krize v zemědělství. Zánik venkova. Finanční potíže. Povstání v Novočerkassku _____	350
5.1.23.	Kulturní změny v ruské společnosti SSSR _____	356
5.1.24.	Sovětská státní vzdělávací a výchovná soustava. Komunistická ideologie a sovětská společnost. Počátek ideologického vymezování sovětských elit _____	359

5.1.25.	Poklady národní kultury v 50. a 60. letech	365
5.1.26.	Převrat z roku 1964 a Brežněvův nástup k moci. Pokusy o ekonomické reformy	367
5.1.27.	Komunistická nomenklatura a ruská sovětská společnost po Chruščovovi. Předpoklady stagnace	370
5.1.28.	Ruský exil v 50.-70. letech. „SSSR není Rusko“. Lidový svaz práce a Ruské studentské křesťanské hnutí	374
5.1.29.	Kulturní pochody v ruské společnosti. Dvě Ruska tváří v tvář. Zrod hnutí obhájců lidských práv. Židovská otázka	378
5.1.30.	Pražské jaro z pohledu ruské společnosti. Rozkol a konformismus elit	383
5.1.31.	Vnitřní osvobozování ruské společnosti SSSR v 70. letech. Náboženské výboje. Sacharovova a Solženicynova linie v boji proti sovětskému režimu	387
5.1.32.	Moskevský patriarchát a komunistický stát v letech 1960-1970	397
5.1.33.	Konflikt na Damanském. Vietnamská válka. KSSS a mezinárodní komunistické a národně-osvobozenecké hnutí. Peníze strany	401
5.1.34.	Eurokomunismus a KSSS	405
5.1.35.	Uvolnění a dohody se Západem. Pokračování závodů ve zbrojení. Helsinské smlouvy a ruská společnost. Boj za lidská práva	407
5.1.36.	Sovětské dobrodružství v Africe a ve Střední Americe. Rozmělnění prostředků. Krize sovětské celosvětové říše	412
5.1.37.	Afghánská válka a vztah ruské společnosti k ní	415
5.1.38.	Společnost svazových republik v epoše stagnace. Pobaltí, Zakavkazsko, východní a západní Ukrajina, Střední Asie a Kazachstán, Bělorusko. Národnostní politika komunistů v 60. a 70. letech	423
5.1.39.	Muslimská společnost v Rusku 50.-70. let	428
5.1.40.	Život ruských buddhistů v 50.-70. letech	430
5.1.41.	Komunistická elita hledá novou ideologii. Nová varianta sovětsko-ruského nacionalismu	431
5.1.42.	Třetí vlna ruské emigrace	434
5.1.43.	Rozkvět antikomunistických nálad ve východní Evropě. Polská revoluce z let 1980-1981. Hnutí Solidarita	436
5.1.44.	Vzrůstající krize Brežněvovy „společnosti blahobytu“. Ekonomika a její vady, skrytá inflace a trvalý nedostatek. Dočasná úleva v podobě petrodolarů a dovozů ze Západu. Za jakou cenu to všechno?	441
5.1.45.	Sovětský životní styl v 50.-80. letech	446
5.1.46.	Sport v 50.-80. letech	454
5.1.47.	Ruská příroda, její ochrana a zkáza v 50.-80. letech	460
5.1.48.	Nové zostření studené války. Reakce na Reaganovu výzvu. Hospodářská a duchovní skleróza sovětského komunismu. Brežněvova smrt	466
5.1.49.	Gerontokracie. Andropov a Černěnko. Moc ve slepé uličce	468
5.2.	Pokus o přestavbu komunistického režimu v letech 1985-1991	475
5.2.1.	Michail Gorbačov a jeho přestavba v rámci systému. Černobyl	475
5.2.2.	Nové politické myšlení. Priorita všelidských hodnot	482
5.2.3.	Vyvrcholení afghánské války	484
5.2.4.	Antikomunistické revoluce ve východní Evropě	487
5.2.5.	Počátky vnitropolitické demokratizace a ekonomické liberalizace v Rusku	491
5.2.6.	Glasnosť. Rozkvět celospolečenské aktivity. Národní a demokratická hnutí	494
5.2.7.	Vzestup Borise Jelcína	498
5.2.8.	Osvobození církve	500

5.2.9.	Národnostní konflikty v Karabachu, Osetii, Abcházii a Podněstří v letech 1988–1991	503
5.2.10.	První svobodné volby mocenských orgánů v Rusku po dvaasedmdesáti letech. Sjezd lidových poslanců roku 1989	509
5.2.11.	Obnova nezávislosti pobaltských zemí	513
5.2.12.	Komunisté se vzdávají totální moci nad společností. Vznik systému více politických stran	519
5.2.13.	Přehlídka suverenity. Boj o moc mezi Jelcinem a Gorbačovem. Hledání podoby nové svazové smlouvy	523
5.2.14.	Neúspěšný komunistický pokus o revanš a srpnová revoluce roku 1991. Zákaz KSSS	529
5.2.15.	Poslední podzim SSSR. Bělověžské dohody	534
6.	Od Sovětského svazu k obrození Ruska (1991–2007)	539
6.1.	Ruská federace v letech prezidentského funkčního období Borise Jelcina a Vladimira Putina	541
6.1.1.	Osvobození Ruska od komunismu. Radikální ekonomické reformy Gajdara a jejich důsledky	541
6.1.2.	Privatizace „všelidového“ vlastnictví	549
6.1.3.	Obnova systému soudnictví	553
6.1.4.	Kríze v roce 1993 a rozprášení sovětů. Nová ústava z 12. prosince 1993	555
6.1.5.	Volby do Státní dumy 12. prosince 1993	562
6.1.6.	Režim Borise Jelcina. Rozvoj národního hospodářství. Zástavní dražby. Formování státně-oligarchického kapitalismu	567
6.1.7.	Ekonomická krize v roce 1998 a abdikace prezidenta Jelcina	574
6.1.8.	Vladimir Putin ve funkci prezidenta. Staré výzvy a nové tendence rozvoje. Reformy politického systému, státního aparátu a armády. Ideový základ politiky prezidenta	579
6.1.9.	Sociálně-ekonomické reformy Putinovy administrativy. Ruská ekonomika na začátku 21. století	584
6.1.10.	Problémy národní identity a lidové moci v postsovětském Rusku. Absence občanské společnosti. Politické strany a společensko-politické organizace	588
6.1.11.	Extrémní majetková diferenciacie v postkomunistickém Rusku. „Noví Rusové“ a „staří Sověti“. Ožebračování. Zkorumpovanost státní správy	602
6.1.12.	Problémy s přechodem na novou národně-administrativní politiku. Vytváření mocenské vertikály	605
6.1.13.	Čečenská válka	613
6.1.14.	Místní samospráva v postsovětském Rusku	628
6.1.15.	Zemědělství: problémy přechodu od kolchozního k farmářskému zemědělství. Otázka vlastnictví půdy	633
6.1.16.	Člověk v postkomunistickém Rusku. Životní úroveň	637
6.1.17.	Člověk v postkomunistickém Rusku. Obyvatelstvo	642
6.1.18.	Člověk v postkomunistickém Rusku. Morální a duševní stav	653
6.1.19.	Ruská emigrace se vrací do Ruska	656
6.1.20.	Ochrana přírody v postkomunistickém Rusku	660
6.1.21.	Ochrana kulturních památek	663
6.1.22.	Církev a náboženské vyznání v postsovětské společnosti	665
6.1.23.	Sjednocení ruské církve	676
6.1.24.	Rusko ve světové politice	680
6.1.25.	Rusko a mezinárodní terorismus	683

6.1.26.	Východoevropská a ruská cesta z komunismu	686
6.2.	Politický vývoj na územích historického Ruska za hranicemi Ruské federace	691
6.2.1.	Ukrajina	691
6.2.2.	Bělorusko	702
6.2.3.	Cesta baltských států do sjednocené Evropy	707
6.2.4.	Moldávie	708
6.2.5.	Podněsterský konflikt a pokusy o jeho řešení	712
6.2.6.	Gruzie	715
6.2.7.	Konflikt v Jižní Osetii	720
6.2.8.	Abcházie	722
6.2.9.	Ázerbájdžán	724
6.2.10.	Arménie	726
6.2.11.	Karabašský problém	728
6.2.12.	Uzbekistán	730
6.2.13.	Turkmenistán	732
6.2.14.	Kazachstán	734
6.2.15.	Kyrgyzstán	738
6.2.16.	Tádžikistán	741
	Opětovné sjednocení historického území (místo závěru)	747
	Doslov k českému vydání knihy Dějiny Ruska 20. století	749
	Jmenný rejstřík	753